

Ülviyyə Heydərova 1981-ci ilin martın 20-də Şirvan şəhərində doğulub. 2005-ci ildə Azərbaycan İctimai-Siyasi Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib. İlk qələm təcrübəsi 1997-ci ildə Şirvan şəhərində çıxan "İşıq" qəzetində işiq üzü görüb. Müxtəlif mətbuat orqanlarında, o cümlədən "Pəncərə (Mədəniyyətə baxış)", "Ölkəm" jurnallarında, "Azmedia", "Vətəndaş həmrəyliyi" qəzetlərində müxbirlik eləyib. Bədi, publisistik yazıları "525-ci qəzet"də, Lit.az, Lent.az, Kultaz.com, Kulis.az, Sim-sim.az və bir çox mətbuat orqanlarında görünməkdədir. Hazırda Azərbaycan Televiziyasının "Mədəniyyət xəbərləri" redaksiyasında çalışır.

"Noutbuk" povesti 2008-ci ilin may ayında Lit.az və Kultaz.com portallarının birgə keçirdiyi ədəbiyyat müsabiqəsində nəsr üzrə I yeri qazanıb. Həmin povest, həmçinin 2008-ci ildə Rəsul Rza adına Ədəbiyyat Fondunun gənc yazıçılar üçün təsis etdiyi "Ümid işığı" mükafatına layiq görülüb. 2008-ci ildə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Fəxri fərmanı ilə

Ülviyyə Heydərova

PƏLƏNG

birpərdəli monopyes

Ustadgm Ramiz Fətəliyevə ithaf edirəm

**Qaranlıq. Ətrafa bayquş səsi yayılır, uzaqda çaqqal ulayır.
Küçə lampasının işığı yanır. İt ağzında qab qorxa-qorxa ətrafa baxır.**

- Onlar xaltamın ipini cəkib məni küçəyə atdular. Yaradılmış dünyamın qanunlarını pozmuşdular. Nəyə də olmasın, qanunları pozduqları üçün qəzəblim. Onların qanunlarını qəzəblimlə qırmaq istəyirdim. Onların qanunlarını qırmaq istəyirdim. Onların qanunlarını qırmaq istəyirdim. Onların qanunlarını qırmaq istəyirdim. Onların qanunlarını qırmaq istəyirdim.

qopardar, hirsimi üstünə tökərdim. Hətta ona tərəf qanrılıb cəhd də elədim. Alınmadı. Yumyumşaq quyruğum o dəqiqə belimə qısıldı. Nədənə ona yazığım gəldi. Darvazaya boylandım. Daş hasarın suvağı qurumaq üzrəydi. Əvvəl də burada hasar vardı. Amma bir az köhnə, həm də qısaydı. O, gələn kimi hasarı sökdürüb, yenidən ucaltdı. Xanım dedi ki, «Bu ki xalis Çin səddidir. Burdan quş da uça bilməz». Quş adını eşidən kimi səmaya boylandım. Bir dəstə quşun göy üzündə rəqs etdiyini gördüm. Quşlar elə bil buludlarla oynayırdı.

Quşların səsi ətrafa yayılır. İt quşları dinləyir.

- Hava tutqun idi. Göy üzü dolub dayanmışdı. Elə bil ağlamaq istəyirdi, lap gözlərim kimi. Göz yaşlarım hirsimə məhəl qoymadı. Damcılarım ağzımın suyuna qarışıdı. Çaqqal kimi ulamaq istədim. Amma qorxdum. Onun kimi ulasaydım, tək məni qovanları deyil, qonşuları da hürküdə bilərdim. İçimdə zingildədim. Deyəsən, səsimi yalnız ürəyim eşitdi.

İt dəmir boşqabı ağzına alır. Yerində dövrə vurur. Sonra qabı yanına qoyur.

- Xanım «Pələng» adını eşidən kimi ürəkdən güldü. O qədər güldü ki, gözlərindən qopan damcılar üzümə töküldü. Çıxdığım qutuya baxdım. Çox cirkli idi. Özümə söz verdim ki, bir daha ora qayıtmayacam. Qadın məni yenidən qucağına alıb başqa otağa apardı. Orada mənim üçün xüsusi hazırlanmış “kiçik ev”in içinə qoydu. Burada nələr yox idi? Cürbəcür oyuncaqlar, toplar, kəndirlər, halqalar. Qabımı da ilk dəfə orda gördüm. Xanım hər səhər həvəslə ora yeməkləri, sümükləri qoyardı. Yeməkləri iştahla yeyərdim. Bir az böyüyəndən sonra mənə halqaların içinə o tərəf bu tərəfə tullanmağı öyrətdilər.

İt yerində tullanır.

- Hər axşam halqalarımla onları əyləndirəndə özüm də sevinirdim. O qədər xoşbəxt idim ki... Nə yuva qayğısı çəkirdim, nə də sümük. Məni narahat edən bircə adım idi. Kim adımı eşidirdi, «bunun nəyi pələngə oxşayır?» deyərək ağız büzürdü. Bilmədim, bu pələng nə olan şeydi. Bir dəfə özümü xanımın otağında gördüm. Yanılmıramsa mən idim. Başımı sağa əydim, o da sağa əydi. Pəncəmi qaldırdım, o da ayağını qaldırdı. Quyruğumu buladım, o da buladı. Yaxına gəlib pəncəmlə oynamaq istəyəndə gördüm ki, nəyə dəvəyəm. Qorudan geri çəkildim, səh

İt hürür. Ağac qırıntısını gəmirir.

- Həyətdə dişləməyə, tutmağa nəsə axtarsam da, tapa bilmədim. Necə oldusa dişlərimi xanımın qolunda gördüm. Onun bağirtısı aləmi bürüdü. Məni həyəətə buraxdı. Xanımın əri üstümə cumdu, məni təkiklədi. Zarılıım həyəti bürüdü. O, üstünü çırpıb xanıma səslədi.
- Rahat ol! Onu it gününə qoydum, - dedi.

İt özünə diqqətli baxır.

- «İt günü» sözünü eşidəndə hümməyimi saxladım. Necə yəni it günü? Günlərimi yadıma saldım. Heç də pis yaşamırdım. Nə olub mənə? Bircə dişləylə dostluq etməyə icazəm yox idi. Nədənsə, o söz məni yaman tutdu. Düşündüm ki, əgər, it günü varsa, demək, adam günü də var. Bəs, eləsə adam günü necə olur? Özümü adam yerinə qoymaq istədiyim an xanımın əri mənə həyətin küncündə yuva verdi. Qabımı da yanıma atdı. Böyümüşdüm deyə oyuncaqlarımı zirzəmidə gizlətmışdilər. Məni gündüzlər çəpərə bağlayır, gecələr isə həyəətə buraxırdılar. Həyəti dolaşanda hasarın o üzünü görmək, insan gününü yaşamaq istəyirdim. Darvaza gündə iki dəfə açılsa da, ordan çıxmağa ixtiyarım yox idi. Xanımın əri bir dəfə məni bir kişiyyə göstərdi.
- Bu da bizim pələng! - dedi.
- Nə pələng? Bu lap aslan parçasıdır?!
Ondan ellə bir gülmək çıxdı ki, səsine xanım da eyvanda göründü. Kişi başını yelləyib xanımla salamladı. Xanım da iri gözlərini süzdürdü.

İt ulamağa başlayır.

- Xanımın əri başımı sıgallayıb məni yuvama göndərdi. Elə o gündən kişi tez-tez həyəətə gəlməyə başladı. Hətta bir dəfə xanımın əri ilə ova çıxanda məni də özləri ilə götürdülər. Gözümü açandan maşına minməmişdim, bu qədər yol getməmişdim. Burnuma qəribə, xoş qoxular gəldi. Nə vaxt idi belə sevinmirdim. Çoxlu ağaclar olan yerə çatanda xanımın əri maşını saxladı. Uzaqda çaqqal ulayırdı. Kişinin əti ürpəşdi. Çaqqalın ulamağını ilk dəfə orda eşitdim.
- İnanmıram, burda nəsə olsun!
- Bəlkə göl tərəfə gedək? Orda quşlar çox olur.
- Onlar maşınla xeyli yol gedəndən sonra gölə çatdılar. Maşını arxasından tufənglərini götürəndə mənim də ipimi xaltamdan çıxartdılar. Amma

qorxumdan xanımın ərinin yanından ayrılmadım. O, başımı sıgalladı. Bir az rahatlandım. Hətta yaxınlıqdakı ağacın dibində sağ ayağımı qaldırdım. Xanımın əri mənə baxıb gülümsədi. Tufəngi ilə havaya atəş açanda az qala ürəyim ağzımdan çıxsın. Qorxudan qaça-qaça gəlib xanımın ərinin ayaqlarına qısıldım. O, məni sakitləşdirdi. Sonra kişi iki dəfə atəş açanda gedib maşının içində gizləndim. Onlar mənə o qədər güldülər ki...
- Bu nə pələngdir? Heç it də deyil. Çəpişdi, çəpiş!

İt gəzişir. Heç nə tapa bilmir. Qabına baxır.

- Xanımın əri başını aşağı əydi. Hiss etdim ki, utandı. Can şirin şeydi deyə daha maşından düşmədim. Gözlədim ki, onlar vurduqları quşları gətirsinlər. Axşam evə gələndə xanım həyətdə süfrə açmışdı. Masada nələr yox idi? Gözümə cürbəcür şüşələr dəydi. Xanımdan çıxmayan iş, süfrədən ət götürüb qabağıma atdı. Ət o qədər dadlı idi ki, sümükləri ağzımda əridi. Yuvama keçib insan gününə tamaşa elədim.
- O kişi bu həyəətə o qədər gəlib getdi ki... Hətta xanımın əri evdə olmayanda belə gəldi. Gecələri həyətdə gəzdiyimə görə bir dəfə xanımın otağından onun səsini eşitdim.
- Az qalıb, lap az. Axırına çıxacam.
- Elə hər gün söz verib gedirsən. Daha sənə inanmıram.
- Görəcəksən, bu gün, ya sabah! Qulağın xoş xəbər eşidəcək.
- Kişi pəncərəyə yaxınlaşanda məni gördü. Əhəmiyyət vermədi. Dilinin ucunda «poşol» dedi. Yuvama qaçdım. Kişi iti addımlarla həyətdən çıxanda xanım ona əl elədi, sonra nazik barmaqlarını dodaqlarına yapışdırıb ona öpüş yolladı. Həmin günü özümü insan yerinə, daha doğrusu xanımın ərinin yerinə qoydum. Sıxıldım. Yuvamda özümə yer tapa bilmədim.

İt yerində vurnuxur. Hürəndən sonra sakitləşir.

- Xanımın əri gəldi. Əlidolu idi. Hətta birinci mənim yeməyimi verdi, başımı tumarladı. Sonra zənbilləri götürüb pilləkənlə qalxanda ayağı burxuldu. Zənbilləri əlindən buraxıb ürəyini tutdu. Nəfəsi daraldı. Ona yaxınlaşdım. Xanım eşitsin deyə var gücümlə hümməyə başladım. Xanımsa evin içində hündürdən musiqi dinləyirdi. Xanımın əri yerə yıxıldı. Pilləkənlərlə yuxarı qalxdım, burnumla qapını itələyib içəri girdim. Xanımın üstünə yüyürəndə o qışkırdı. Stul götürüb məni

qovmaq istədi. Qəfildən çaqqal kimi uladım. Özüm də bilmədim bu haray, bu güc hardan gəldi. Qadın məni qarıya kimi qovanda ərini gördü. Qışqırdı. Telefonla o kişiyyə zəng elədi. Bir az keçəndən sonra kişi ağ xalatlı adamlarla gəldi. Həyəət insanlarla dolmağa başladı. İlk dəfə idi ki, həyətdə bu qədər insan görürdüm. Kişilər bir tərəfdə dayanıb papiros çəkirdilər, qadınlar stullarda oturub ağlaşırdılar. Mən də bir küncdə dayanıb uladım. İnsan olmaq istədim. İstəyirdim mənim də bu qədər dostum olsun. Heç olmasa bir gün gözlərimi yumanda başımın üstündə dayanan bir xanım ağlasın. Hərçənd evin xanımı heç ağlamırdı. Dəsmalının arasında gizlətdiyi gözlərinə diqqətlə baxdım. Hətta onun ürəyini belə gördüm. Sevinirdi. Canı qurtarırdı ərindən. Amma başa düşə bilmədim ki, niyə ərini sevmirdi? O ki xanımı sevirdi, hətta onun könlünü xoş eləmək üçün məni hədiyyə etmişdi. Bunu anlamaqdan ötrü yəqin ki insan olmalıydım. Mənsə “pələng” adlı məzlum idim.

İtin üzünə işıq düşür. Qorxudan geri çəkilir.

- Vida mərasimində gözüm xanımın “kişi”sinə sataşdı. Ortaqlıqda canfəşanlıq edirdi. Cənazəni sol çiyinə alanda hətta hönkürdü. O ağlayanda xanım da ona qoşuldu. Həmin an hər ikisinin üstünə cummaq, gəmirmək istədim. Amma bacarmadım. Qorxdum ki, məni ömürlük zəncirləyələr. Küçələrdə səhərə kimi hürüşən itlərin gününə düşmək istəmirdim. Qəribədir ki, adamların içində xanımın ərini gördüm. O, mənə yaxınlaşanda geriyyə çəkildim. Əlləriylə mənə “qorxma-qorxma” dedi. Dayandım. O, yanımda çömbəlib düz gözlərimin içinə baxdı. Sonra başını göyə qaldırıb ağzını açdı. İçimdən qəfil haray çıxdı. Bu, nə hürmək idi, nə də ulamaq. Bu, başqa səs idi. Deyəsən elə xanımın ərinin səsi idi (ulayır). Hamı ağlamağını saxlayıb mənə baxdı. Hətta xanım da. Elə bildim məni yuvama dartıb zəncirləyəcəklər. Düşündüyümün əksinə oldu. Məni əzizlədilər. Dedilər “Rəhmətliyin sevimli iti də dərdimizə şərikdi”. Hətta məni maşına mindirib qəbristanlığa da apardılar. Dəfndə özümə söz verdim ki, sahibimin qisasını xanımdan, onun “kişi”sindən alacam. Bilmədim bu hünəri hardan tapdım. Bəlkə “pələng” adı mənə kömək olmuşdu?!

İt qaranlıqdan kişi qayıışı tapır. Əvvəlcə boynuna bağlamaq istəyir. Alınmır. Sonra qayıışı gəmirib kənara atır.

- Dəfndən xeyli sonra xanımın “kişi”si gecələr evdə qalmağa başladı. Onların otaqda gülüşlərini eşidəndə özümə yer tapa bilmədim. Həmin gecə səhərə kimi hürdüm. Elə hürdüm ki, səsimdən öz qulaqlarım batdı. Səhəri günü xanımın kişisi şalvarının qayıışı elə yanımdaca çıxarıb məni döydü. Ona qabardım. Daha heç kimdən qorxmurdum. Əgər öləcəkdimse, qoy köpək kimi ölüm. Kişinin üstünə cumdum. Hətta qolunu dişlədim. O, çənəmi sıxıb dişlərimi qolundan ayırdı. Gözlərim elə qızmışdı ki... Kişidən qurtulub xanıma hücum çəkdim. Amma onu dişləyə bilmədim. Kişi üstümə tor atıb əl-qolumu bağladı.

- Onu öldürmə, amma iti qovan kimi qov!

Xanımın mənə rəhmi gəldi. Niyə ürəyiyumşaqlıq elədi - bilmədim. Bəlkə gözünün qabağında böyümüşdüm deyə ürəyi dözmədi. Bəlkə ikinci dəfə əlini ölümə batırmaq istəmədi.

Xanımın kişisi məni sürüyə-sürüyə darvazanın ağzına gətirdi. Sonra ayaq saxladı. Nə düşündüsə yuvama getdi. Qabımı götürüb yanıma gəldi. Darvazanı açıb məni arxadan təpiklədi, qabımı da arxamca vızıldatdı... İt dəmir qabı əlinə götürür.

- Ayaqlarım məni qəbirsanlığa gətirdi. Xanımın ərinin yanına. Kimsə onun qəbrinib üstünə qızılğullər qoymuşdu. Qabımı güllərin yanına qoydum. Onu bir daha yaladım. Dadı yadımdaydı. Bu, anamdan əmdiyim südün dadıydı (qabı yalayır).

31 oktyabr- 2 noyabr. 2018.Bakı

“Qobustan”dan:

Biz belə hesab edirik ki, Ülviyyə Heydərovanın “Qobustan”ın bu sayında təqdim olunan “Pələng” adlı pyesi teatrların diqqətini heç cürə cəlb etməyə bilməz. Burda həm rejissor yozumu həm də aktyor oyunu üçün geniş imkanlar açılır. Bu pyesi böyük rejissor G.Tovstonoqovun vaxtilə Leninqrad Böyük Dramatik Teatrında qurduğu “Atın hekayəti” (L.Tolstoyun əsəri üzrə) ilə müqayisə edərdik. Yeri gəlmişkən, onu deyək ki, SSRİ Xalq artisti Yevgeni Lebedevin oynadığı həmin monotamaşa demək olar ki, bütün dünyanı gəzib dolandı, Latın Amerikasını ölkələrində isə ilin ən istedadlı səhnə əsəri sayıldı və beləliklə ümumdünya şöhrət qazanmış oldu... Gənc dramaturq Ü. Heydərovanın bu monopyesi də öz istedadlı rejissor və aktyorunu gözəlməkdədir... Sözün qıssatı, biz bu pyesin uğur qazanacağına inanırıq.

Payız "Qobustan"ında...

"Qobustan" - 50

Təngə dərəsindən kimlər keçib?

Keşişdağın əsl sahibi kimdir?

İmaməddin Zəkiyev - Şəfaət müəllimi xatırlarkən...

Malik Ağagüloğlu - Şabranın toy adətləri

İntiqam Mehdizadə - Bədurə Əfqanlı rəqs barədə nə deyirdi?

Yerfidə bir abidənin bərpası...

Sibirdə Çingizxanın ruhu dolaşır

Oqtay Şamil - (yeni pyes)